

Міністерство освіти і науки України
Департамент науки і освіти
Харківської обласної державної адміністрації
Комунальний заклад
«Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради

(повне найменування закладу вищої освіти)

Психолого-педагогічний факультет

(повне найменування інституту, назва факультету (відділення))

Кафедра педагогіки, психології, початкової освіти та освітнього менеджменту

(повна назва кафедри (предметної, циклової комісії))

Пояснювальна записка
до дипломної роботи

магістр

(освітній ступінь)

На тему **Формування громадянськості майбутнього вчителя початкових класів у процесі професійної підготовки**

Виконала: студентка групи 611 по спеціальності

013 «Початкова освіта»

(шифр і назва напрямку підготовки, спеціальності)

Возна К.О.

(прізвище та ініціали)

Керівник Андрєєв М.В.

(прізвище та ініціали)

Рецензент Степанець І.О.

(прізвище та ініціали)

Харків – 2019

ВСТУП

На сьогодні, одним із перспективних напрямів, у якому має рухатися суспільство, є підготовка в педагогічних закладах вищої освіти фахівців, здатних до інноваційних перетворень у розбудові громадянського суспільства, оновлення життєвої позиції, розв'язання цілого комплексу правових, культурно-просвітницьких і педагогічних проблем, пов'язаних із виробленням у молоді таких якостей і людських почуттів, які б спонукали особистість до громадянських дій і вчинків, формували відчуття особистої приналежності до рідної землі, держави, сім'ї, роду, способів життя, традицій, звичаїв, відповідальності за їх збереження та примноження.

Саме тому професійна освіта має наповнюватись особливим громадянським змістом: підготовкою майбутніх фахівців до суспільного діалогу між громадянами різних політичних уподобань та регіонів, представників суспільства та влади щодо подальшого розвитку демократичного суспільства й демократичної освіти, до діалогу висококомпетентних професіоналів, які самі ініціюють реальні справи для розбудови громадянського суспільства.

Викладачі закладів вищої освіти – найактивніші провідники і втілювачі ідеї формування громадянськості. Вони покликані навчати майбутніх спеціалістів толерантності, терпимості до інших поглядів, співпраці один з одним, формувати й розвивати почуття приналежності особистості до суспільства, у якому вона живе, готувати до відповідального громадянства, активної участі в політичному житті держави, свідомого впливу на суспільно-політичні процеси. Це ті важливі цінності, що визначають відносини, спосіб життя та поведінки кожної людини в демократичному суспільстві, починаючи з дитинства й упродовж усього її життя. Тому формування громадянськості слід починати змалку, адже сформованість її в майбутнього фахівця початкової освіти – це реальна можливість переходу від декларацій проголошення громадянського

суспільства у практичну площину перетворення громадянськості на професійну цінність і якість педагогів.

Вагомий внесок в обґрунтування саме такого підходу до актуальності проблеми формування громадянськості майбутніх фахівців початкової освіти, національної самосвідомості, патріотизму, висвітлення суті громадянськості, психолого-педагогічних та народознавчих основ її розвитку зробили у своїх працях І. Бех, А. Бойко, М. Боришевський, В. Гриньова, М. Задерихіна, І. Зязюн, П. Ігнатенко, А. Капська, О. Киричук, Н. Косарева, Л. Крицька, М. Михайличенко, В. Оржеховська, В. Поплужний, О. Савченко, В. Сухомлинський, О. Сухомлинська, Т. Сущенко, Г. Філіпчук, К. Чорна та інші.

Теоретичні основи загальнопедагогічної підготовки майбутнього вчителя досліджували А. Алексюк, В. Андрущенко, А. Бойко, Є. Барбіна, С. Гончаренко, М. Євтух, С. Золотухіна, І. Зязюн, Н. Кічук, В. Кремень, В. Лозова, Л. Нечепоренко, О. Пехота, Г. Пономарьова, В. Радул, О. Савченко, В. Семиченко, С. Сисоева, О. Сухомлинська, Т. Сущенко та інші.

За останні роки видані наукові праці, у яких висвітлено питання громадянськості вчителя та її формування (Т. Демиденко, Т. Дем'янюк, С. Литвиненко, В. Радул, О. Савченко, В. Семиченко, Г. Троцько та ін.), проте їх аналіз дає підстави стверджувати, що досить глибоко розроблено тільки окремі її аспекти. Відсутні праці, у яких визначено й науково обґрунтовано психолого-педагогічні умови, що забезпечують успішне формування громадянськості майбутніх фахівців початкової освіти.

Принагідно слід відзначити, що, незважаючи на відмінності в поглядах на суть громадянськості та її формування в умовах професійної освіти, дослідники одностайні в тому, що громадянськість має стати пріоритетною метою реформування професійної освіти та реалізації освітньої політики, інноваційним фактором організації професійної підготовки вчителя нової генерації, що зумовлено наявністю суперечностей між: ускладненням

системи суспільних відносин та необхідністю успішного виконання майбутніми вчителями нових соціальних ролей, що потребує відповідних знань і навичок соціальної комунікації на основі цінностей, традицій, принципів громадянського суспільства; сучасними суспільно-політичними реаліями й тим, що майбутнім учителям не властива свідома, компетентна та відповідальна риса громадянськості й соціальної активності.

Подолання розглянутих суперечностей пов'язано з розв'язанням таких педагогічних проблем професійної педагогіки, як пошук шляхів та напрямів розвитку громадянської культури й соціалізації особистості вчителя, розроблення базових понять та дефініцій для забезпечення громадянознавчого змісту професійної освіти, визначення педагогічних умов успішного формування громадянськості як базової професійної цінності та якості сучасного вчителя початкової школи.

Актуальність проблеми, її недостатня теоретична, методична й практична розробленість, необхідність розв'язання зазначених суперечностей зумовили вибір теми дослідження: **«Формування громадянськості майбутніх фахівців початкової освіти»**.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити педагогічні умови формування громадянськості майбутніх фахівців початкової освіти.

Гіпотеза дослідження: в основу дослідження покладено припущення про те, що формування громадянськості майбутніх фахівців початкової освіти буде ефективним за таких педагогічних умов:

- спрямування методів і форм професійної підготовки на формування компонентів громадянськості: мотиваційно-ціннісного, емоційно-чуттєвого, когнітивного, діяльнісно-поведінкового та рефлексивного;
- активізації в майбутніх учителів потреби в саморозвитку громадянськості як необхідної професійно значущої якості.

Відповідно до мети визначено основні завдання дослідження:

1. Здійснити аналіз філософської, психолого-педагогічної

літератури та визначити вихідні теоретичні основи дослідження формування громадянськості майбутніх фахівців початкової освіти;

2. Науково обґрунтувати зміст поняття «громадянськість», визначити критерії та рівні її сформованості;

3. Визначити, теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічні умови формування громадянськості майбутніх фахівців початкової освіти.

Об'єкт дослідження: професійно-педагогічна підготовка майбутніх фахівців початкової освіти.

Предмет дослідження: педагогічні умови формування громадянськості майбутніх фахівців початкової освіти.

У ході реалізації завдань дослідження було використано комплекс методів:

- теоретичні: аналіз психолого-педагогічної і методичної літератури, синтез наукових підходів до вирішення проблеми;
- емпіричні: анкетування, тестування, бесіди, опитування, аналіз робіт студентів, педагогічний експеримент для перевірки гіпотези;
- методи математичної обробки було використано для аналізу отриманих експериментальних даних.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в тому, що:

– уперше визначено громадянськість як професійно значущу якість майбутнього вчителя початкової школи, виявлено та експериментально перевірено педагогічні умови, що забезпечують ефективність формування громадянськості майбутніх фахівців початкової освіти;

– удосконалено критерії та показники сформованості громадянськості в майбутніх фахівців початкової освіти;

– набуло подальшого розвитку наукове уявлення про громадянськість вчителя, що представлено сукупністю мотиваційно-ціннісного, емоційно-чуттєвого, когнітивного, діяльнісно-поведінкового й рефлексивно-творчого

компонентів; розроблено науково-методичне забезпечення її формування.

Експериментальна база дослідження. Експериментальне дослідження проводилося упродовж 2018-2019 навчального року в ході педагогічної практики в Комунальному закладі «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради. Загалом до експерименту було залучено 39 студентів.

Структура й обсяг роботи обумовлені логікою наукового пошуку. Дослідження складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, додатків й списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 98 сторінок, з них 95 сторінок основного тексту. Робота містить 5 таблиць та 8 рисунків. Список використаних джерел вміщує 81 найменування. У роботі представлено 2 додатки.